

Moreel Kompas

De volgende stap

Na vele workshops over het Moreel Kompas in het hele land en lancering van de podcast, zijn er in een ‘train-de-trainerprogramma’ leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches opgeleid. Onder leiding van Jurja Steenmeijer, ethicus en mede-ontwikkelaar van het Moreel Kompas, scherpen deelnemers van leerplicht en Doorstroompunt hun eigen vaardigheden aan en leren deze overdragen aan collega’s. Ingrado Magazine schoof aan bij de tweede terugkombijeenkomst.

Tekst Yolenthe van der Ree **Illustratie** Welmoet de Graaf

'Als je leert varen op 'eigen' kompas dan hoeft niet elke kwestie meer voorgelegd te worden'

De vraag die tijdens deze bijeenkomst centraal staat is of de deelnemers in staat zijn het denken over en werken met het Moreel Kompas verder te brengen binnen de eigen organisatie. Voor de meesten is dat zeker het geval. Elly Mooi van RBL Midden Gelre beantwoordt de vraag zelfs met een volmondig 'ja'. 'Ik voel me inmiddels voldoende gevorderd om anderen hierin mee te nemen. Ik ben aangesteld om casuïstiek te begeleiden en kan dat nu ook, want mijn eigen kennis en competentie zijn gegroeid.'

Rajshri Ramman, kwaliteitsmedewerker gemeente Den Haag, vertelt over wat ze lastig vindt. 'Ik wil maatwerk leveren, kijken naar de individuele casus, maar vraag me geregeld af of wat ik adviseer wel kan of mag. Ga ik niet te ver? Zeker omdat ik merk dat collega's veel waarde hechten aan mijn akkoord. 'O gelukkig, het mag!', is vaak de reactie.

'Zo had ik een gesprek met een collega die te maken had met een kwetsbare jongere voor wie het steeds lastiger werd om naar school te gaan. Haar overtuiging was dat als we hem zouden verplichten naar school te gaan en dat zouden gaan handhaven, dat zonder twijfel zou leiden tot uitval. Terwijl hij aan het werk was bij een stukadoor waar hij het heel goed deed en waar hij verder opgeleid zou worden. Dus vanuit de waarde 'ontwikkeling van de jeugdige' uit het Moreel Kompas is een vrijstelling goed verdedigbaar.'

Jurja Steenmeijer: 'Dit is een mooie aanleiding om met elkaar het gesprek aan te gaan. Wat mogen we verwachten van een jongere? Wat is rechtvaardig en redelijk? Het doel van de training is dat deelnemers intern hun collega's opleiden om zelfstandig te werken met het Moreel Kompas. Zo leren zij varen op hun 'eigen' moreel kompas en hoeft niet elke kwestie meer voorgelegd te worden. Ze hebben dan steeds minder de bevestiging van een ander nodig.'

Casussen

In het tweede deel van de bijeenkomst komen verschillende casussen voorbij om nog verder te oefenen. Uitgangspunt is steeds dat je een vraag juridisch kunt beantwoorden, maar ook het kompas kunt betrekken in je oordeel of antwoord. Uitdaging is iets toe te voegen aan de antwoorden die je vanuit de wet zou geven.

Zo is er de leerling van 5 jaar, hoogsensitief die moet bijkomen van alle prikkels, kan hij een vrijstelling voor bepaalde dagdelen krijgen? Deelnemster Elly Mooi: 'Formeel zou je zeggen "die ouders mogen dat in overleg met de leerkracht regelen". Kijk je naar het Moreel Kompas en zet je de waarde 'ontwikkeling van de jeugdige' centraal, wat is dan het beste? Het kind kan zelf niet besluiten. Het kan in het belang van de ontwikkeling van het kind zijn dat het hele schoolprogramma gevolgd wordt. Ontwikkeling kun je als kapstok gebruiken om je vragen aan op te hangen. Wat is het juiste besluit voor de lange termijn?'

Rajshri Ramman: 'In verleden hebben wij ook een dergelijke casus gehad. Moeder gaf aan dat haar kind hoogsensitief was en dat de hele week naar school te veel voor hem was. Ze stelde voor hem één dag per week thuis te houden. De directeur zei dat hoogsensitiviteit geen diagnose is en zag dat het kind wel redelijk meekwam. Maar thuis zagen de ouders een kind dat alle opgebouwde spanning afreageerde. Ik geef collega's daarom altijd mee: zie ouders ook als expert.'

Jurja Steenmeijer: 'In het kompas staan de waarden 'onbevooroordeeld' en 'autonomie'. Ook dat je de stem van ouders serieus moet nemen. Je kunt vanuit het kompas een zetje geven aan een bevestiging. Dan wordt het meer dan alleen een persoonlijke visie. Je zou je kunnen afvragen hoe je zijn belastbaarheid kunt opbouwen. Zou hij bijvoorbeeld één keer per maand de vrijdag wel naar school kunnen? Kunnen we dat proberen?'

Moreel Kompas 2.0

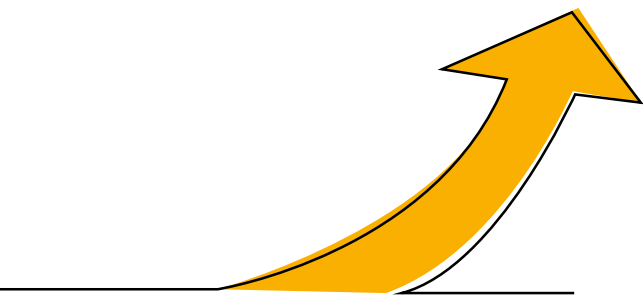
Het Moreel Kompas is ontwikkeld voor en door leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches en bevat de kernwaarden 1) Ontwikkeling jeugdige, 2) Onbevooroordeeld, 3) Maatwerk, 4) Respect voor autonomie, 5) Transparantie en openheid en 6) Professionaliteit. Daarnaast helpen tien reflectievragen bij het bespreken van de morele aspecten van een casus.

Het Moreel Kompas is gestart als kompas voor doorstroomcoaches. In 2023 is het doorontwikkeld naar het Moreel Kompas 2.0 en werd het verbreed naar leerplicht. Leerplichtambtenaren zijn uitvoerders van de Leerplichtwet en hebben bovendien te maken met een andere doelgroep dan doorstroomcoaches. Kinderen onder de 16 zijn minder autonoom dan jeugdigen van boven de 16. In de vernieuwde versie van het Moreel Kompas wordt aan deze verschillen tussen de beroepsgroepen recht gedaan.

Podcast

In de driedelige podcast Moreel Kompas geven professionals uitleg over de ontwikkeling en het gebruik van het instrument. De podcast en het Moreel Kompas zelf zijn te vinden via de website van Ingrado

Verberg je als professional nooit achter de wetgeving

Joël Nieuw, adviseur kwaliteit bij de afdeling leerplicht van de gemeente Amsterdam, was een van de deelnemers aan de train-de-trainercursus Moreel Kompas.

‘Toen ik nog leerplichtambtenaar was, deed mijn team mee aan een pilot met het Moreel Kompas om meer structuur te geven aan onze casuïstiekoverleggen. Dat werkt erg goed. Elke bespreking heeft een voorzitter en hij of zij zette daarvoor het Moreel Kompas in. Het Moreel Kompas dwingt je als casusinbrenger om kritisch na te denken over waar de spanning zit in de casus. Wat zijn de afwegingen, wat bepaalt jouw blik? Meestal heeft de leerplichtambtenaar in kwestie al een idee in welke richting hij of zij wil bewegen, maar is het moeilijk dit te onderbouwen. De reflex is dan je vast te klampen aan de wet en die te volgen. Dat voelt echter niet altijd als het juiste ten opzichte van de leerling en de ouders. Het Moreel Kompas helpt hierbij; collega’s kunnen over het algemeen goed verwoorden welke richting ze op willen gaan.’

Train de trainer

‘Toen de ‘train de trainer’ van start ging, was ik stagebegeleider van hbo-studenten en gebruikte ik het Moreel Kompas in mijn begeleiding. Ik wilde dat graag goed kunnen onderbouwen en besloot me aan te melden. Ik ben er heel blij mee, ook in het kader van mijn eigen ontwikkeling’.

‘De training bestond uit drie bijeenkomsten. De eerste ging over ‘wat zijn normen en waarden?’ en ‘wat is ethiek?’. Dat was vrij filosofisch en daar heb ik veel affiniteit mee. Ik herinner me een quote van Jurja: ‘Verberg je als professional nooit achter de wetgeving’. Die is me op het lijf geschreven.

‘Voor de tweede bijeenkomst hebben we het Moreel Kompas nogmaals goed doorgenomen en het vervolgens aan elkaar uitgelegd. Ik vond het vooral moeilijk om het uit te leggen aan doorstroomcoaches omdat zij geen wettelijk kader hebben zoals de leerplichtambtenaren die vanuit de Leerplichtwet werken. Ik heb research gedaan, veel gepraat met doorstroomcoaches en mocht meekijken bij casussen. Ik zag verschillen, maar ook overeenkomsten. Ook in het werk van de doorstroomcoach zijn verschillende keuzes mogelijk en kun je het Moreel Kompas goed gebruiken.’

‘Het Moreel Kompas dwingt je kritisch na te denken over waar de spanning zit’

‘De derde bijeenkomst was een terugkommoment. In kleine groepen hadden we een workshop voorbereid die we op onze eigen werkplek gingen geven. Ik heb hem gegeven aan de stagiaires die we dat studiejaar hadden. Tijdens deze terugkombijeenkomst koppelden we terug hoe de workshop was verlopen.’

In de praktijk

‘Inmiddels heb ik de workshop ook gegeven aan kleine groepen nieuwe collega’s. Ik maak daarin gebruik van het Moreel Kompas om de standaarddilemma’s te bespreken. Ik probeer zoveel mogelijk de relatie te leggen met bestaande methodiek en werkprocessen. Bijvoorbeeld de MAS; als je een verzuimgesprek hebt

gehad met een leerling en een ouder, dan kies je vervolgens een route. Geef je alleen een afsprakenbrief mee, geef je een waarschuwing of leg je een Halt-straft op? Alle drie de keuzes zijn valide, maar het gaat om de uitleg. Ik neem dan een voorbeeldcasus: een eerstejaars mbo-student heeft in de eerste weken van het schooljaar al dertig uur verzuimd. ‘Hij komt bij jou op gesprek en geeft aan dat de reistijd heel lang is en dat hij erg moet wennen aan de mate van zelfstandigheid die van hem verwacht wordt. Jij als leerplichtambtenaar legt uit dat er ondersteuning mogelijk is vanuit school en stelt de vraag wat deze student nodig heeft om op tijd op school te komen. Stel nu dat uit het dossier blijkt dat deze student in het voortgezet onderwijs ook een geschiedenis van verzuim heeft. Welke afweging maak je dan? 1: Het is een nieuwe school, dus hij verdient een nieuwe kans. Misschien is een afsprakenbrief of een waarschuwing dan voldoende. Of 2: Ik zie dat er in het verleden al veel verzuim was en nu begint het weer, dus misschien is een Halt-straft aan de orde.’ Ik vraag de collega aan mij uit te leggen waarom je voor het een of het ander zou kiezen volgens het Moreel Kompas. De waarden die aan de orde kunnen zijn: ‘ontwikkeling van de jeugdige’ en ‘autonomie’. In het laatste geval kun je de vraag bij de jongere neerleggen: wat denk jij dat jou kan helpen? Ook de waarde ‘onbevooroordeeld’ speelt hier een rol. Wat zich in het verleden heeft afgespeeld, hoeft niet een voorspeller te zijn voor de toekomst.’

Joël geeft inmiddels met veel plezier ook trainingen aan groepen leerplichtambtenaren en doorstroomcoaches in het land. 🍀